הגדה של פסח

חג
האביב והחרות

שירה:
הגשם, הגשם...
מתאספים ליד חדר
האוכל.

ובשירת:
עלינו עלינו...
הולכים לשדה.

הִנֵּה הַסְּתָיו עָבָר
הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ
הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ
עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ
וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע
הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ
וְהַגְּפָנִים-סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ

רָאִינוּ עֲמָלֵנוּ כַּעֲמַל הַנְּמָלִים
כָּל אִישׁ יָבִיא לַחְמוֹ כְּעֹמֶר אֲלֻמּוֹת
גְּדִישׁ דָּגָן יָקוּם לְתַלְפִּיּוֹת
הַשִּׁבֳּלִים פְּנִימָה, פְּנִימָה הַשִּׁבֳּלִים.

רָאִינוּ עֲמָלֵנוּ, זֶה עֲמַל הַנְּמָלִים
כֵּן יִרְבֶּה, לוּ יְבֹרַךְ כִּפְלַיִם
מִשְּׁמַנֵּי הָאָרֶץ וּמִטַּל שָׁמַיִם
עִם שִׁבֳּלִים פְּנִימָה, פְּנִימָה הַשִּׁבֳּלִים.

רָאִינוּ עֲמָלֵנוּ, הוּא עֲמַל הַנְּמָלִים
שְׁמְרוּהוּ אֵיפוֹא, אַחִים, אוֹגְרֵי הַבָּר
לְיוֹם מָצוֹר, יָעוּט אוֹיֵב וָצָר
הַשִּׁבֳּלִים פְּנִימָה, פְּנִימָה הַשִּׁבֳּלִים.

שירה: מלאו אסמינו

ניבים דוברים אלי: זרעונים
במענית לבב
היום יגיע והיינו
לשבלי זהב.

וילד רך יבוא אליך
פרחי דגן לבר
והלך דל במכילותיך
רעבונו נשבר.

חורש חורש וזורע זורע
במענית הלב
ובורא בורא זר ויזע
לחג קציר קרוב

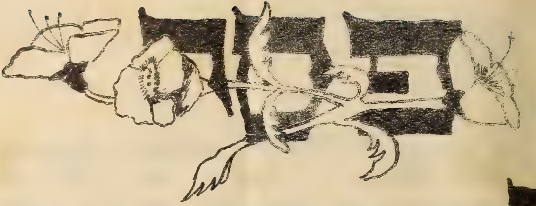
קריאה: הקוצרים, למלכתכם!
שירה: נפל, נפלה... הקוצרים בשדות מולדת... והטיפו
חוזרים בשירה הביתה.

שׁוֹמֵר עוֹמֶר
תְּבוּאָה חֲדָשָׁה
נֶאֱגַד אֲגָדִים בַּר
נֶאֱלַם אֲלֻמּוֹת בַּכַּר

פָּקַדְתָּ הָאָרֶץ וַתְּשׁוֹקְקֶהָ רַבַּת תַּעְשְׁרֶנָּה פֶּלֶג אֱלוֹהִים
מָלֵא מָיִם תָּכִין דְּגָנָם כִּי-כֵן תְּכִינֶהָ: תְּלָמֶיהָ רַוֵּה
נַחֵת גְּדוּדֶהָ בִּרְבִיבִים תְּמֹגְגֶנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ:
עִטַּרְתָּ שְׁנַת טוֹבָתֶךָ וּמַעְגָּלֶיךָ יִרְעֲפוּן דָּשֶׁן: יִרְעֲפוּ
נְאוֹת מִדְבָּר וְגִיל גְּבָעוֹת תַּחְגּוֹרְנָה: לָבְשׁוּ כָרִים הַצֹּאן
וַעֲמָקִים יַעַטְפוּ-בָר יִתְרוֹעֲעוּ אַף-יָשִׁירוּ:

תהלים ס"ה

רגינה

כל דכפין ייתי וייכל,
כל דיצריך ייתי ויפסח

א
אם נכרי פה אתה ואין לך מטבח,
בדרך הדחוקה אם כוחך תש –
ארור הגבר אסמיו לא יפתח,
מפתו לא יעניק לעני, לרש.

כל דכפין ייתי וייכל, כל דיצריך ייתי ויפסח!
לדבר אל כי תמצא ונפשך תגלה
לאור יה, כצפור נלכדת בפח,
עשיר אנכי ברוח ולא אכלא –
וקמת ובאת, אחינו המך!

שירה: כל דיכפין

נגינה.

עבדים היינו לפרעה במצרים ואלו לא יצאו אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים

שירה: עבדים היינו

היו בני ישראל מקוששים את הקש במדבר ורומסים בחומר: רחל בת שותלח היתה הרה ללדת ורמסה בחומר עם בעלה ויצא הולד ממעיה והתערב בתוך המלבן: וירד מכאל והעלהו לפני כסא הכבוד: אותו לילה נגזר גזר דין על מצרים:

מן האגדה

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים!

קריאה:

פסח.

עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים, ודרך כל מחילות השעבוד והאנס והאינקויזיציה והשמד והפרעות, נושאת האומה בלבה את הגעגועים לחפש ומביאה אותם לידי בטוי עממי אשר לא יפסח על כל נפש בישראל, על כל נפש עניה ומרודה!

מאבות אל בנים, דרך כל הדורות נמסר דבר יציאת מצרים כזכרון עממי אשר איננו מחויר ואיננו דוהה.

„בכל דור ודור חייב אדם לראות כאלו הוא יצא ממצרים."

אין לך שיא של הכרה היסטורית מרומם מזה ואין לך התמזגות של יחיד בכלל – ברחבי כדור העולם ובעמקי הדורות – גדולה מאשר בצו פדגוגי זה: הישנה יצירה ספרותית יתר לאהבת החרות – כספור השעבוד ליציאת מצרים? הישנו עוד זכרון שכולו מופנה לקראת העתיד, שכולו סמל להווה ולעתידנו – כ„זכר ליציאת מצרים"? איזה יצר עמוק טבוע בלב עם, שיכול היה באביב ימיו ליצור יצירה גאונית כזאת.

ב. כצנלסון.

באמצרימה

ובאת אל הנענים והאמללים, אל כל הנאנחים
והנצרכים ואמרת אליהם כי עבדים הם — והם לא
יבינו; ואמרת אליהם כי אמללים הם — והם לא ידעו;
וכי גדול ענים וגדולים מכאובי-הם ונורא לחצם
והם לא יאמינו;
ופקחת את עיניהם בחזק יד על כל לחצם ועל כל
עניים — וגאלתם. ועם רב ימשך אחריך מקרב אחיך
אשר לא ידעת ואשר לא ידעוך עוד, ומקרב כל העם
מסביב אשר רע ומר להם, והיית לאב המון אדם רב
ולראש שבטיו.

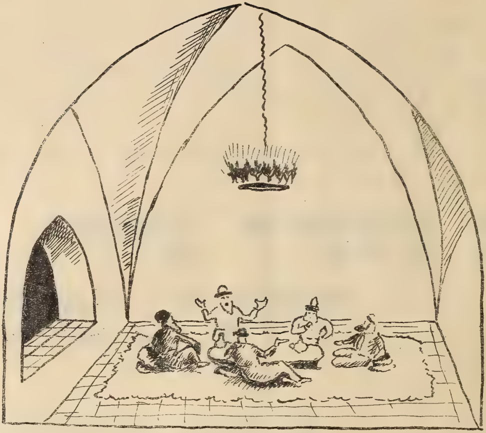
ועשית מן התולעים — **אדם**
מן האדם — **עם**
ומעפרות חול — **ארץ**!

ד.פרישמן

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם. כָּל דִּיכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכוּל, כָּל דִּיצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הָשַׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה - בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה הָשַׁתָּא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין!

מצה זו שאנו אוכלין - על שום מה? על שום שלא הספיק
בצקם של אבותינו להחמיץ. שנאמר: ויאפו את הבצק אשר
הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים
ולא יכלו להתמהמה וגם צידה לא עשו להם.

מרור זה שאנו אוכלין - על שום מה? על שום
שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. שנאמר:
וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר
ובלבנים ובכל עבודת שדה, את
כל עבודתם
עבדו בפרך

מרימים כוס היין.

קריאה:

לחיים! לחיי חיילים לוחמים מלחמת חרות!
לחיי מגינים המתכוננים לקראת הבאות!
לחיי עובדים בשדות ומחזיקים במחרשת!

מקהלה:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות!

תשובת חבר...

חלמנו על עליה. אין עוד תקוה. אך אתן, כשתבואנה ארצה ותגמורנה את יום עבודתכן המשכנה בה עוד שתי דקות, לזכרם של אלה שרצו לבנות יחד אתכן ולא ניתן להם....

(מדברי חברה מבנדין שנפרד מחברותיה שעלו ארצה.)

כולם קמים — קריאה כללית:

אם אשכחך גולה, תשכח ימיני!

הנני דורש עוד פעם בשלומכם ובשלום המולדת!

בקשתי שתחשבו עלי,
אל תחשבו לרעות.
בזמן האחרון הייתי
בודד ועזוב לנפשי.
עמי חולה אנוש
ושעותיו ספורות....

(מתוך גלויה של חלוץ מפולין לארץ.)

מכתבים מן הגיטאות . . .

צודני הי, — לא אדע מדוע — אם אפשר לקרוא לזה חיים. מרגיש היקרה שלי ובתי הפצוטה המתוקה שלי, שרהלה, יחד עם עוד 1200 אחרים — הוכו, נורו, נרמסו ביום ה 9.VIII.1942. יום הפוגרום הגדול.

לילדה היקרה היה יום ה9 באוגוסט — יום ההו-לדת הרביעי. אחותי, גיסי וילדיו גורשו — 120-150 איש נדחקו מצופפים לתוך קרון שעל רצפתו פוזרה שכבת סיד בלתי כבוי, מוסעים לגירוש. כך גורשו מכאן 3000 איש. קיוינו, אולי יוכלו לחיות איך-שהוא במחנה-הריכוז. אבל בינתים יש לנו ידיעות שהם הובאו לבֶּלזֶץ אל מוסד-ההשמדה. משם - איש אינו חוזר. אתה יכול איפא להודיע בבטחון גמור לאחיך בְּרְתָה, שבצלה איננו בחיים עוד—.

נשארנו בחיים 40 מתוך 4500 איש. חיינו פה כלואים. אני קרוע הרעב, אבל אינני מבקש כסף למזון.

ברח, ברח, ברח לך! כי אתה בורח מסכנת המות האיום ביותר, והוא — הגי[illegible]

חברים יקרים!

לאחר מפלה מחושבת קבלנו רק היום, בחרדת שמחה עצורה, את מכתבכם באמצעות... לדאבון הלב אחר במקצת לבוא. חדש ושנים הגיעו באפשרות זו לספר לכם על חיינו ומלחמותנו.

עינינו המות להגנה, לצערנו בלי הצלחה. בעשת

המטונה „גזבֶארַנְמָאזְט (ווארשה, לובלין צ'נסטוחוב, קראקוב והסביבה), אין עוד יהודים כלל. ההשמדה בקיטור בטראמבלינקי ליד מלקינה עשתה את שלה. זהוא מקום כליון מפורסם, לא רק בשביל יהודי פולין, אלא גם ליהודים מהולנד, בלגיה וכו'.

הפרק היפה שבמלחמתנו – היה בווארשה. אנחנו ארגנו את ההגנה(...והילדים.) קרבות איומים נערכו בגטו. לדאבוננו נפלו רק מאות אחדות שונאים.(800) התוצאה היתה: כל היהודים הושמדו, והגיטו נהרס. כאן אינו קיים עוד ישוב יהודי, מלבד 3 מחנות כפיה (3000 איש.) בעוד שבועות מעטים, לא ישאר זכר גם מהם.

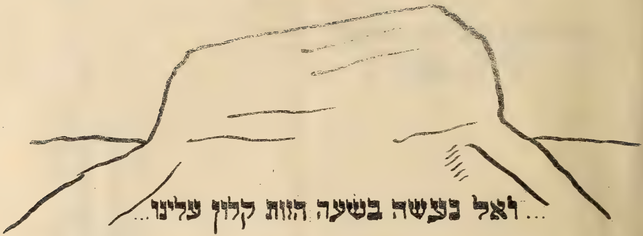

מלוחמי המכבים ועד מגיני מצדה
מאחרוני השומרים את חומת
המולדת —

נעני-גולה על פני כל כדור הארץ -
שרשרת ארוכה היא של ענות וגבורה
שרשרת המוסרים את נפשם על
קידוש-שם עמם ותקוות עתידם.
שרשרת הבוחרים לשאת את חרותם
אלי קבר.

בלי עבדות!
ובלי כניעה!

...ואל נעשה בשעה הזות קלון עלינו...

אחרי אשר בחלה נפשנו בעבדות שאין בה סכנה, לא נבחר לנו הפעם חיי עבדות עם שפטים נוראים - והן זה יהיה חלקנו מאת הרומאים, אם חיים נפול בידם!

אנחנו היינו ראשונים להרים יד בהם ואנחנו נשארנו האחרונים להלחם אתם.

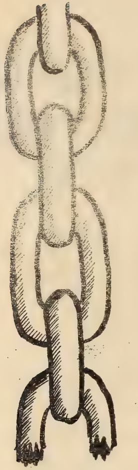
כי צדקה עשה אתנו אלוהים בתתו בידינו למות מות גבורים, בני חורין!

תמותנה נא נשינו בטרם נטמאו, ימותו נא בנינו בטרם טעמו טעם עבדות ואחרי כן נגמול איש לרעהו חסד גבורים. ומה טוב יהיה ומה יפה בנשאנו את חרותנו אלי קבר.

וידעו: לא ספנו ברעב ובמחסור, כי אם בחרנו במות, מחיי עבדות.

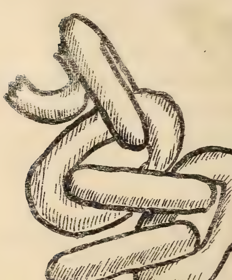
מנאום אלעזר בן יאיר.

מקהלה.

דור אחרון
לשעבוד

דראשון
לגאולה
אנחנו

רצוננו לשנות את פני העולם
לשים קץ לשעבוד אדם באדם
והקץ נעוץ בחזיון הדורות.

מתי נולדנו? – בשעה שנצנץ כבוד ראשון הוצת בלבהאבד. מתי הורמנו הדגל? – בשעה שהתקומם המושפל הראשון נגד משפילו. שבע נפול ושבע נקום, כי עמנו הצדק לשחרור האדם!

נולדנו עם הנץ החמה של האדם המשתחרר. בכל מערכות האנושיות לחרות – שם היינו. בכל שדה קרב של מדוכאים, בכל „יציאת מצרים" של כל העמים וכל הדורות: על הגרדום, על המוקד – בבתי כלא על בריקדות. גם אם שבע נפול נקום ונתעודד. – עד בוא היום והיה דגלנו לדגל החברה המשוחררת, עד יקום האדם במלוא קומתו ויתגלה לעין כל באור הנצחים, הצפון בו, כשדעתו רחבה, ולבו טהור, וידיו נאמנות, וחייו חופש וצדק.

ואין לא עבד עברי ולא עבד כנעני
לא כושי ולא סיני: וכבודו כל
האדם יהיה ראש-פינה
לחברה הנגאלת!

מ. בלינסון

... כִּי עוֹד אַאֲמִין גַּם בָּאָדָם
גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עָז ---
רוּחוֹ יַשְׁלִיךְ כַּבְלֵי הֶבֶל
יְרוֹמְמֶנָּה בָּמֳת עָל ;
לֹא, בְּרָעָב יָמוּת עוֹבֵד
דְּרוֹר לַנֶּפֶשׁ פַּת לַדַּל. –

- - - - - - - - - -

אַאֲמִינָה גַּם בֶּעָתִיד
אַף אִם יִרְחַק זֶה הַיּוֹם
אַךְ בּוֹא יָבוֹא - יִשְׂאוּ שָׁלוֹם
אָז וּבְרָכָה לְאֹם מִלְאֹם.
יָשׁוּב יִפְרַח אָז גַּם עַמִּי
וּבָאָרֶץ יָקוּם דּוֹר
בַּרְזֶל כְּבָלָיו יוּסַר מִמֶּנּוּ
עַיִן בְּעַיִן יִרְאֶה אוֹר !

ש. טשרניחבסקי.

שירה ונגינה.

ומן היום ההוא חצי נערי עושים במלאכה וחצים מחזיקים בשלח והרמחים, המגינים והקשתות והשריונים...

הבונים בחומה והנושאים בסבל עומשים באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח: והבונים איש חרבו אסורים על מתניו ובונים... ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים. גם בעת ההיא אמרתי לעם איש ונערו ילינו בתוך ירושלים והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה: ואין אני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנחנו פושטים בגדינו...

נחמיה ד'

ידעו איפא צוררינו:
לא תפחידו אותנו!
לא בחשדכם נתנה לנו הארץ ולא בזדון
דמייתכם תשללו אותה מאתנו!
ל א ת ו כ ל ו ל נ ו!

בראשנו ננפץ את בריחי הברזל!
המוקשים החדשים אשר טמנתם לרגלינו – לא יכשילו אותנו.
סכנה חדשה תעיר בנו את הכחות הספונים; תדליק בנו את
להט הקנאות הקדושה; תדלה ממעמקי הנפש את ההתמכרות
הגמורה; תתוה את המפעל הגדול.

יהיו צוררינו אשר יהיו, אם פראי השוד והאונס או נציבי
ה„תרבות" השלטת- ל א ת כ נ י ע ו א ו ת נ ו!
המירותם את הצהרת בלפור בהצהרת דם והבל-קניתם לכם
שם עולם בדברי הימים. את זכר עמלק.
את מזימות אדריאנוס.

חותם את שמותיכם בדם ירושלים,- בשבילנו אתם אבק פורח,
שוט עובר על פני גויותינו וגביות חללינו.

בדם לבנו ובתקותנו האחרונה
נפרוץ כל חומה,
נפרוץ ונעלה!

ב. כצנלסון

בכל הדרכים נלך, יפתח לפנינו השער - נכנס דרך השער. יפתח סדק - נכנס דרך הסדק, גם דרך השער גם דרך הסדק! בזיעה ודם נגאל את הארץ!

מ. בילינסון

לא! לא ספינה של ממש על גלי הים מתנודדת.
זאת כמיהת דורות יוקדה את ליבו הנגדש חותכת,
זה להט דמנו כזרקור, מגיה נתיב למולדת,
הנתיב האחד - האחרון בו נותר עוד לנו ללכת.

על פני כל תהומות התבל טולטלה ונשאה הספינה,
ספינת נדודים של דורות מובסים, מופקרים לסערה,
ואיך לא ידע דמנו, איך לא נגיל ברינה
בחתור משוטי הכמיהה לפינה אחרונה ויקרה?..

הפליגי, הוי משאת נפשנו, במרחב האין סוף והליל,
שאי אל החוף בני דורות, תפילה ועדגה, ועצב,
הוי פרשו מפרשי עדגונכם, לבבות שכורים לא מיין
דלק והרנן את דמנו, שיר עוד נצהל וכסף...

גיטל מושקוביסקי
(משירי "קולודרו")

משיח

לָמָּה נָפַחְתָּ בִּי הַנְּשָׁמָה הַזֹּאת,
לָמָּה נָטַעְתָּ בִּי הַלֵּב הַזֶּה,
לָחוּשׁ כָּל צָרָה וְכָל מַכְאוֹב וְכָל אָוֶן
לָשֵׂאת וְלִסְבּוֹל עִם כָּל נִדְכָּא
וְעִם כָּל אֻמְלָל וּקְשֵׁה-יוֹם —
וְאֶת יָדַי אָסַרְתָּ לְבִלְתִּי אוֹשִׁיעַ?
עַד מָתַי?

„עַד יָקוּם דּוֹר חָדָשׁ
"דּוֹר אֲשֶׁר יָבִין גְּאוּלָּה
דּוֹר אֲשֶׁר יַחְפּוֹץ לִהְיוֹת נִגְאָל
וַאֲשֶׁר יָכִין נַפְשׁוֹ לִהְיוֹת נִגְאָל
אָז תָּקוּם גַּם אַתָּה לְגוֹרָלְךָ וְנִגְאַלְתָּ –
אָז תָּקוּם גַּם אַתָּה לְגוֹרָלְךָ וְגָאַלְתָּ!

ד. פרישמן

נגינה:

הגדת פוריה

עלינו לפוריה. ונראה מה רב ההרס וגדולה השממה. הכרמים אשר נטעו – הוצתו באש ונעקרו משרש; החורשות אשר נשתלו-כורתו ביד אויב וצר; הבתים אשר נבנו-נהרסו מהמסד ועד הטפחות. נמחה הזכר לאנוש ולפעלו, לצומח ולפריו, רק זעיר פה זעיר שם התנשאו שרידי-אילן פליטי-בנין, להזכירך כי היה היו יהודים בפוריה, אשר אחזו באמת הבנין ובשרש השתיל ובזרע השדה. ויעיק החורבן ותקדורנה חומות הבזלת ההרוסות ולא נתנו מנוח לעינ...

אולם אנשי פוריה אשר עבד חמש שנים בפרך, במושבה זכרון יעקב אצל איכרים מתנקדים, עוד לא אמרו נואש. במתי מספר עלו להר ויפתו לוחתיים מסביב, בחסר כל עלו ובלי עזרת מוסדות להקים ישוב בפוריה ולהפרות והצמיח שדותיה.

והר פוריה גבוה ונשקף על פני ים הכנרת ופתוח לרוחות מנשבות ולגשמי זעף. והרוחות-רוחות פרא והגשמים-גשמי עז. בכל מקום תורפה בהר היו הרוח והגשם מכלים והורסים מבלי העצר, אך אנשי אלומות לא נפלה רוחם, על כל נסיון התנכלות במאמץ בנין בשבע יצירה. פזרו הזרע על פני צחיחות האדמה וינעצו המחרשת עמוק באדמה היבשה. נתנו גבול בין שדה לשדה, ויסקלו השדות ויפרוס בזבל, אולם יבול לעתים עין.

ויחלו בהקמת ההריסות: הוקמה רפת גדולה לבהמה אשר במקום, הושלם בנין גדול למען שמש חדר אוכל וצריפים הוקמו

למשכנות אדם, עצים נטעו לנוי ולתפארת וחיים סואנים הכלו לדרום לאפיק
צידה רחב. אף תושבי פוריה פרו ורבו, מספרם הגיע למאה, נפש
איש אשה וטף. מהם בונים את המשק מהם עובדים מחוץ
לבית למען קיים את משמרת העובדים בבית, מהם לוחמים
בשליחות הקבוצה, בחזית, מול אויב אכזר. התושבים איש איש
במקומו, איש איש בתפקידו, עושים במלאכה ומדבים התנדבות.
אולם לא רק למען הקם ישוב בפוריה עשו אנשי אלומות
אגודה אחת, אלא מפני שנשא בלבם חזון גדול: חזון לאנוש
לחברה, ועמל, חזון הפונה ליצרו הטוב של אדם, חזון הרוצה,
שויון מלא בין איש לרעהו והדורש עזרה הדדית מאדם לאדם.

ויתרמו אנשי אלומות עצמם ואונם בעול המלחמה ויחתרו
חתור במלא רצונם לקראת צדק בתבל ובין יושבי בה. ותקשור
הקבוצה את גורלה עם כל הנעדים העובדים בארץ ובעולם
כולו, ויחרידו קהל עם ועדה: סבלם-סבלנו, מלחמתם-
מלחמתנו, גורלם - גורלנו!

אנשי אלומות עדיין בראשית המלחמה ואחדיתה, מי ישורנה?
עוד רבה המלאכה. נפי שבע ילבו המכשלים.
אולם השתא בפוריה — בראשית בניה
בשנה הבאה - בישובנו הבנוי!
השתא במלחמת חרות מול זדון ורשע — בשנה הבאה

לנצחון כחות העמל
והצדק בעולם כולו!!

ובחג החירות נברך את לוחמי החירות. את חברינו במדי הצבא שהלכו בשליחותנו ובשליחות העם לנקום נקמת דם ילד שפוך ולשבר זרוע רשע וצר.

חברינו באשר אתם שם וב"א"י-שם" למיניהם, בכלי הרכב ועלי ספינה, במשמר ועל מצפה, במדים ובלא מדים

שאו ברכה!

שאו ברכה מאחיכם אשר הפקדתם להמשיך בבנין ולהכין מקום מקלט, אהבה וחברות לפליט כי יבוא וימלט מתפת שנאה בכל חלקי תבל - כי הן העולם היה לנו לגרזום!

השנה, בגלל שליחותכם לא יכלתם להגיע, כולכם לביתכם למען החג בצותא- מי יתן ובשנה הבאה- היא שנת נצחון- נשב יחדיו ונמשיך בהקמת הבית.

תלוה אתכם, באשר אתם שם, ברכת בית- כם וקבוצתכם אלומות!!!

אחרית חזון עוד טרם נשורנה
אך פקוחות עינינו כבר לגלוי מורא גדול
פה הגבול מזה והלא אין גבולות עוד
ומאחור לאין מוצא אחר יובילו כל האורחות !

— — —

מעתה ספר בראשית נפתח על החומה
ובאבותנו בסיימם ספר-תורה וטרם מחדש יחלו
נשאג בשאגת בראשית אחרונה
וחזקה !

חזק חזק ונתחזק

קב' אלומות

תש"ד